

В.В. Захаров, канд. юрид. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)

ЗАХИСТ ПРАВ ПІДПРИЄМЦІВ У РАЗІ ЇХ ПОРУШЕННЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Держава повинна сприяти розвитку відносин у сфері підприємництва шляхом здійснення державного регулювання підприємницької діяльності. Насамперед, це здійснюється при прийнятті нормативних актів державного і місцевого рівнів. Не передбачене законом втручання в підприємницьку діяльність є недопустимою.

Правову основу захисту прав підприємців від незаконного втручання в їхню діяльність державних органів становить Конституція України. У ст. 56 закріплено: «Кожен має право на відшкодування за рахунок держави або органів місцевого самоврядування матеріальної чи моральної шкоди, завданої незаконними діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб під час здійснення ними своїх повноважень».

Одним із важливих і розповсюджених засобів захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності є визнання судом або господарським судом виданого державним чи іншим органом незаконного акта повністю чи частково недійсним, де можливо, коли мало місце:

- припинення ними своєї компетенції;
- протиріччя законодавству акту за його змістом, формою, порядком та термінами прийняття.

Неправомірні акти держорганів, які торкаються права підприємців, порушують дві заборони, що встановлені законодавством.

Перша загальна заборона: втручання держорганів у господарську діяльність підприємців не допускається, якщо вона не торкається передбаченого законодавством України права держорганів на здійснення контролю за діяльністю підприємців.

Друга – спеціальна заборона: не допускається прийняття держорганами актів, які визначають привілейоване становище суб'єктів підприємницької діяльності однієї з форм власності по відношенню до суб'єктів підприємництва інших форм власності.

Визнання незаконного акту недійсним може застосовуватися як єдиний засіб захисту, коли для захисту підприємця достатньо визнання акта недійсним або в сукупності з іншими засобами захисту і відповідальності, наприклад, стягненням судом за позовом підприємця

збитків, одержаних у результаті виконання вказівок державних чи інших органів або їх посадових осіб, які призвели до порушень підприємця, а також внаслідок неналежного виконання такими органами чи їх посадовими особами передбачених законодавством обов'язків по відношенню до підприємця.

Часто в практиці об'єднуються вимоги визнання недійсними актів держорганів з позовом про повернення незаконного списання цими органами в примусовому порядку сум. Суб'єкти господарської діяльності звертаються в господарський суд з позовами про повернення незаконно списаних штрафів, інших фінансових санкцій.

Права підприємців можуть порушуватися також і при недотриманні правил державної реєстрації суб'єктів підприємництва, що є обов'язковою умовою здійснення всіх видів підприємницької діяльності, кожним суб'єктом підприємництва, що означає необхідність проходження не тільки ним певної процедури, а й дотримання вимог закону у тому числі в відношенні термінів відповідними державними органами аж до отримання свідоцтва про реєстрацію. Порушення тут з боку органів державної реєстрації оскаржується підприємством у суді.

З метою єдиного і правильного вирішення суперечок, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних та інших органів, президія Вищого арбітражного суду України дала роз'яснення «Про деякі питання практики вирішення суперечок, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів».

Таким чином, засобами захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності незаконних актів підприємницької діяльності від незаконних актів державних органів, їхнього втручання в господарську діяльність підприємців:

- визнання недійсними (повністю чи частково) актів державних чи інших органів, які не відповідають законодавству і порушують права та інтереси, які охороняються законом, суб'єктів підприємницької діяльності;

- повернення з бюджету коштів, необґрунтовано списаних у вигляді економічних (фінансових) санкцій або за іншими підставами державними органами в примусовому порядку;

- відшкодування збитків, завданих підприємцям неправомірними актами державних органів.